

ידיעת העם והמדינה (לחינוך החרדי) תולדות עם ישראל (לבתי"ס עצמאיים), 2 יח"ל, 030201

שים לב!

השאלות במבחן יחוברו מהחומר המפורט להלן.

ניסוח הנושאים מתבסס על תכנית הלימודים החדשה "תולדות עם ישראל בדורות האחרונים",
2 יחידות לימוד, התש"ס.

חלק ראשון – מגזרות ת"ח-ת"ט עד מלחמת העולם הראשונה

4. הגאון מוילנה ותלמידיו.
5. ישיבת וולוז'ין – אם הישיבות.
6. רבי ישראל מסלנט ותנועת המוסר: עיקרי שיטת המוסר, אישיה העיקריים. התפתחות הישיבות הליטאיות.
9. יהדות רוסיה מתחילת המאה ה-19 עד לעליית הקומוניזם. גזרות ופרעות והשפעותיהן על יהודי רוסיה.
10. הגירה ממזרח אירופה לארצות מעבר לים: גורמים, כיווני ההגירה.
11. האנטישמיות במאה ה-19 ובתחילת המאה ה-20. גילוייה השונים: עלילת דמשק, "הפרוטוקולים של זקני ציון", משפט דרייפוס, משפט בייליס.
12. ארגונים חדשים בעולם היהודי ופעולותיהם: "אליאנס", "חובבי ציון", "יק"א", ההסתדרות הציונית.
17. יהדות תימן: מצב היהודים, חינוך וחיי קהילה, קשרים עם קהילות אחרות, גדולי ישראל בתימן, עליה לארץ-ישראל. מגדולי תימן: רבי שלום שרעבי (הרש"ש), רבי שלום שבזי, רבי יחיא צלאח (המהרי"ץ).
18. יהדות צפון אפריקה וארצות המזרח התיכון: מצב היהודים, חינוך וחיי קהילה, גדולי ישראל ופעולותיהם, הקשרים עם ארץ-ישראל. מגדולי צפון אפריקה: רבי חיים בן עטר - "אור החיים", רבי יעקב אבוחצירה - "אביר יעקב", רבי רפאל ברוך טולידנו. בבל: רבי עבדאללה סומך, רבי יוסף חיים - "בן איש חי". סוריה: רבי אברהם ענתבי. טורקיה: רבי חיים פלאגי - החבי"ף, רבי שלמה אליעזר אלפנדרי. השפעת התרבות האירופית על יהודי צפון אפריקה: "אליאנס" (כ"ח).

חלק שני – היישוב היהודי בארץ-ישראל בין שתי מלחמות העולם

1. מלחמת העולם הראשונה: מצבו של היישוב בירושלים ובארץ, חלקו של היישוב החדש במאמץ המלחמתי (ניל"י, הגדודים העבריים).
2. הצהרת בלפור: מניעים להצהרה, תוכנה, תגובות היהודים והערבים, יחס גדולי ישראל להצהרה.
3. כיבוש ארץ-ישראל על ידי האנגלים, השלטון הצבאי, ועד הצירים, אישור המנדט הבריטי.
4. ארץ-ישראל בין שתי מלחמות העולם: הנציבים, מאורעות ופרעות, ועדות חקירה ומסקנותיהן. הספרים הלבנים (תרפ"ב, תרצ"א, תרצ"ט). ארגוני הגנה ומחתרת: הגנה, אצ"ל.
6. הציבור החרדי בארץ-ישראל בין שתי מלחמות העולם: מאבקים בתחום החינוך, חוקת הקהילות, הרבנות בירושלים והרבנות הראשית. רבי יצחק ירוחם דיסקין, רבי יוסף חיים זוננפלד, רבי יוסף צבי דושינסקי, רבי שלמה אליעזר אלפנדרי, רבי משה בלוי, ד"ר יעקב דה-האן.
7. ארץ-ישראל במלחמת העולם השנייה: אל עלמיין, הצנחנים, הבריגדה. עמדת מוסדות היישוב (עיין גם בחלק רביעי – סעיף 8). שיתוף הפעולה של ההגנה עם הבריטים ופרישת לחיי.

חלק שלישי – נושאים בתפוצות ישראל

3. יהדות ארצות-הברית: גלי ההגירה עד מלחמת העולם הראשונה וההגבלות בין שתי מלחמות העולם ובזמן מלחמת העולם השנייה. החינוך היהודי בארצות-הברית במאה ה-19 ובמאה ה-20. השפעת רבי אהרן קוטלר. המצב הרוחני אחרי מלחמת העולם השנייה בעקבות הגירת רבנים ואדמו"רים. פעולות סיוע של יהדות ארצות-הברית.

חלק רביעי – חורבן יהדות אירופה

2. שלבים במדיניות הנאצים כלפי היהודים:
 א. הפעולות נגד היהודים והחקיקה נגדם עד תרצ"ט (1939).
 ב. תגובות היהודים: מחאות, התארגנות קהילתית, הגירה – בעיית הפליטים.
 ג. בעיית ההגירה. ועידת אוויאן.
 3. יהודי אוסטריה וצ'כוסלובקיה לאחר השתלטות הנאצים.
 5. תכנית הנאצים לפתרון סופי – שלבים וביצוע: הגטאות, דרכי ההשמדה בארצות השונות (ברית-המועצות, פולין, יוון, הונגריה).
 6. חיי היהודים תחת איום ההשמדה: חיי היום-יום בגטאות, ניסיונות מרד ובריחה, קידוש השם בגטאות ובמחנות – בחיים ובהליכה למוות.
 7. ניסיונות הצלה של קבוצות וארגונים של יחידים: לדוגמה: ועד ההצלה של אגודת ישראל באמריקה, הרב וייסמנדל, משפחת שטרנבוך, ההצלה של עולם הישיבות ושל גדולי ישראל (אדמו"ר מגור, אדמו"ר מבעלז, אדמו"ר מקלויזנבורג).
 8. יחס אומות העולם להשמדת היהודים. עמדת התנועה הציונית.

חלק חמישי – העולם היהודי אחרי חורבן יהדות אירופה

2. שאיפת ניצולי השואה להגיע לארץ-ישראל: העלייה החוקית וההעפלה (עלייה ב').
 3. הפעילות בזירה הבינלאומית ובזירה בארץ-ישראל (המחתרות) לסיום המנדט ולהקמת מדינת ישראל עד החלטת האו"ם ב-29 בנובמבר.
 5. מלחמת תש"ח:
שלב ראשון: מההצבעה באו"ם עד הכרזת העצמאות: המאבק על ירושלים ועל הדרך אליה. מבצע נחשון. נפילת העיר העתיקה.
שלב שני: מהכרזת המדינה עד הסכמי שביתת הנשק: חודש פלישת צבאות ערב. ההפוגה הראשונה. קרבות עשרת הימים. דרך בורמה. מבצעים אחרונים (לדוגמה: מבצע יואב, מבצע עובדה). הסכמי שביתת הנשק.

חלק שישי – עשרים השנים הראשונות של מדינת ישראל

3. המאבקים על צביון יהודי למדינה ועל שמירת המצוות על ידי מוסדותיה.
 4. פעילותה של אגודת ישראל ואחרים לזכויות היהדות החרדית. התפתחות החינוך החרדי. הרב מבריסק, ה"חזון איש", אדמו"ר מבעלז, אדמו"ר מגור (ה"בית ישראל"), הרב מטשיבין, הרב מפוניבז.